

двосторонніх зв'язків стала інтеграція Іспанії у багатосторонні міжнародні економічні структури : у 1958 р. – асоційований член Організації європейської економічної співпраці, Міжнародного валютного фонду та Міжнародного банку реконструкції та розвитку.

Апогеєм іспано-американських взаємин став візит президента США Д.Ейзенхауера до Іспанії в грудні 1959 р.

Рубіж 50-60 років позначився водночас для Іспанії важливими внутрішніми перемінами, а саме: переходом від політики автаркії до відкритої ринкової економіки західноєвропейського взірця.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Jose Manuel Sabin Rodriguez. La dictadura franquista. 1936-1975. Textos y documentos.- Madrid, 1997. – P.197-198 (далі – Textos y documentos...); 2. Листер Э. Из опыта партизанской войны в Испании. 1939-1952 гг. // Проблемы мира и социализма.-1965.- №2.-С.58; 3. Пожарская С.П. Испания и США. Внешняя политика и общество.1936-1975. – М.,1982. – С.151-152; Черчилль У. Вторая мировая война. Кн.3.Т.5-6.- М.,1991.- С.675; 4. Textos y documentos., P.207; 5. Fusi Juan Pablo. Franco. Spanien unter der Diktatur.1936-1975.- Munchen, 1992.- P.95-96; 6. ООН. Генеральная Ассамблея. Пленарные заседания. Стенографический отчет.23 октября- 16 декабря 1946 г. – Нью Йорк,1946.-с.239-269; Burgos Espadas Manuel. Franquismo y politica exterior. – Madrid, 1988. – P.160-172; 7. Textos y documentos.,P.208-209,243-244; Burgos Espadas Manuel, P.173-174; 9.Franco Bahamonde F. Discursos y mensajes de S.E. el Jefe del Estado a las Cortes españolas.1943-1961.- Madrid,1961. – P.219-220; Красиков А. Испания и мировая политика. Полвека дипломатической истории. – М.,1989.- С.70,112; 10. Дюррозель Жан-Батист. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. – Київ. - 1995.- С.384-385; 11. Textos y documentos., P.214-216, 268; Franco Bahamonde F. Discursos., P. 220 – 223; Красиков А. Испания и мировая политика, С.128; 12. Burgos Espadas Manuel , P.200 –203; 13. Пономарева Л.В. Испанский католицизм XX века. – М.,1989. – С.153; 14. Там само, С.154 –155; 15. Textos y documentos., P.177; Bernd Rother. Franco und die deutsche Judenverfolgung. – Vierteljahrshefte zur Zeitgeschichte. – April 1998.- № 2. – P.189-221; 16. Textos y documentos ,P.210; Красиков А. Испания и мировая политика , с.:8; 17. Textos y documentos, P.209-210; 18. Gallo M. Spain under Franco. –New-York.1974. –P.189; Descola Jean. Oh España. – Barcelona, 1976. – P.324; Красиков А. Испания и мировая политика, С.84 ; 19. Пожарская С.П. Испания и США. - С.282-285; 20. Textos y documentos, P.214; 21. Престон Пол. Франко. – М., 1999. – С.460-465; 22. Textos y documentos, P.250; 23.Textos y documentos. - P.210; Красиков А. Испания и мировая политика. - С.89-90; Престон Пол. Франко. - С.471; 24. Textos y documentos. - P.268.

Т.І.Пилипенко

“ОРГАНІЧНИЙ ЗАКОН ДЕРЖАВИ” 1967 РОКУ ТА ЙОГО РОЛЬ В КОНСОЛІДАЦІЇ ІСПАНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.

Кульмінаційним моментом у процесі інституювання франкістської державності стало прийняття народним референдумом 14 грудня 1966 року “Органічного закону держави”. За цей закон проголосували 18643 тисячі громадян, що склало 85,5% виборців і 97,86% учасників референдуму. Основна мета його, вказана в преамбулі – “завершити інституціоналізацію національної держави”¹, повністю відповідала необхідності законодавчого закріплення функцій державного механізму, його компетенції та взаємовідносин законодавчих, виконавчих та судових органів влади. Франкізмові справді вдалося консолідувати навколо себе іспанське суспільство у зв’язку із різкими змінами на краще у виробництві та матеріальному добробуті іспанців. Прийняття “Органічного закону” стало логічним продовженням лібералізаційних процесів, проголошених франкістською адміністрацією в 1962 році, він започаткував засади досить визначеної інституційної системи.

Комплексний аналіз “Органічного закону”, його складових частин та ролі у подальшому реформуванні франкізму у бік демократизму здійснив російський дослідник В.А.Савін у статті “Франкістська диктатура і “Органічний закон держави” 1967 р.”² І хоча автор не завжди уникає догматичних марксистсько-ленінських оцінок, проте, загалом,

об'єктивно аналізує диспозиції статей цього закону, робить спробу з'ясувати його значення для демократичного реформування франкістської держави.

Безперечно, найбільш розлогу характеристику "Органічного закону" дають іспанські вчені-правознавці. Так, зокрема, детально аналізує його юридичну природу в своїх працях Хуан Фернандо Бадія ("Режим Франко: політико-юридичний аспект"), Мануель Фрага Ірібарне ("Законність та представництво"), Трокуато Фернандес Міранда ("Держава та конституція"), Бернардо Діас-Ності ("Франкістські кортеси. 30 органічних років"), Хуан Соле-Тура ("Вступ до іспанського політичного режиму")³. Всі без винятку автори стверджують, що "Органічний закон" проголошує спадковість між повноваженнями Ф.Франко як глави держави та майбутнім монархом. До прийняття "Органічного закону" вся законодавча влада знаходилась в руках Ф.Франко (на підставі двох законів від 30 січня 1938 року та 8 серпня 1939 року). І хоча в основних конституційних законах мають місце посилання на ці нормативні акти, однак, в жодному з них повноваження Ф.Франко конституційно закріплені не були. Окрім того, законом "Про юридичний статус державної адміністрації" від 20 липня 1957 року виконавча влада в особі ради міністрів також підпорядковувалась главі держави.

На підставі "Органічного закону" майбутній монарх персоніфікував національний суверенітет і, стаючи "верховним представником нації", перетворювався в одноосібного необмеженого суверена⁴.

У сфері законодавства майбутній глава держави отримував право санкціонувати закони або повертати їх в кортеси для повторного доопрацювання. Монарх мав право скликати кортеси та на відкритті сесії адресувати прокураторам (депутатам) своє звернення, в якому визначалася програма діяльності законодавчої палати. Слід відзначити, що "Органічний закон" не встановлював права монарха розпустити палату. Разом з тим, майбутній глава держави отримував певну компенсацію у вигляді права призупиняти сесію кортесів на необхідний термін⁵. Рішення щодо наявності поважної причини, що є підставою для необхідної відстрочки скликання легіслатури чи призупинення роботи сесії, приймалося на вимогу кортесів чи уряду за згодою Ради королівства.

Майбутній глава держави згідно "Органічного закону", так само, як і Ф.Франко, повинен був здійснювати керівництво урядом, головувати на його засіданнях. При цьому міністри королівського уряду несли відповідальність лише перед главою держави. За наявності правила контрасигнації право приймати рішення та відповідальність за їх виконання розмежовувалась: правом користувався король, а відповідальність покладалася на міністрів⁶. Відповідно до закону парламент не володів жодними контролюючими функціями щодо уряду. Наступник Ф.Франко на посту глави держави отримував право призначати на вищі державні посади чи звільняти з них, що є свідченням відповідальності цих осіб перед монархом. Як і каудильйо, закон наділяв майбутнього монарха вищою військовою владою, проголошував вождем національного руху з правом делегування цього повноваження уряду, від його імені мало здійснюватися правосуддя та помилювання. Заслугує на увагу диспозиція ст.8 "Органічного закону", яка проголошувала недоторканність особи глави держави та обов'язок глави уряду, глави кортесів та глави Ради королівства, яким майбутній монарх може доручати виконання своїх владних обов'язків, а виконувати їх вони повинні виключно в межах повноважень, визначених монархом⁷.

Щодо обмежень прав глави держави, зафіксованих в "Органічному законі", слід відзначити, що ратифікацію міжнародних договорів стосовно суверенітету та територіальної цілісності Іспанії, оголошення війни та миру, передачу своїх прав монарх міг здійснювати лише на підставі повноважень, отриманих від кортесів⁸.

Окрема стаття "Органічного закону" передбачала також обов'язкову згоду Ради королівства на відстрочку сесії кортесів, прийняття надзвичайних заходів при наявності серйозної загрози для країни⁹. І хоча обмеження ці незначні, щоб суттєво змінити статус

глави держави, проте “Органічний закон” дозволив законодавчо поєднати встановлену у 1947 році монархічну форму правління з принципами франкізму. Не випадково у законі фігурує лише термін “глава держави”. Йдеться, таким чином, і про каудильо, і про майбутнього монарха. Дійсно, трансформація франкістських структур відбувалася за правилами, які запропонував сам Ф.Франко¹⁰.

“Органічний закон” вніс суттєві зміни в правовий статус уряду, повноваження якого до цього були визначені законом 1957 року “Про юридичний статус державної адміністрації”, однак цей нормативний акт не увійшов до числа “основних” конституційних законів франкістської держави. Рада міністрів, замість повноважень органу, що лише керує діяльністю державної адміністрації, отримала статус органу державного механізму, за допомогою якого глава держави міг здійснювати управління королівством. “Органічний закон” визначав склад уряду, термін його повноважень, можливі причини відставки глави уряду та членів Ради міністрів, порядок формування нового складу Ради¹¹. Згідно із законом глава уряду займав високе керівне становище, скеровував генеральну політику, координував діяльність окремих органів уряду та адміністрації, сам формував склад Ради міністрів, пропонував главі держави кандидатури на пости міністрів, яких той затверджував¹². Водночас глава уряду за посадою був прокуратором кортесів, за дорученням глави держави міг здійснювати функції вождя національного руху.

Однак слід зауважити, що закон досить розпливчасто визначає функції Ради міністрів. Згідно з п.2 ст.13 “Органічного закону” цей орган мав визначати національну політику, забезпечувати застосування законів, здійснювати регламентовану владу, допомагати главі держави в політичних та адміністративних справах¹³. Проте, хоча диспозиція статті сформульована дещо неконкретизовано, що внесло певні суперечності стосовно повноважень глав держави та уряду, слід відзначити, що на законодавчому рівні значно розширились права та повноваження як глави уряду, так і кабінету міністрів. Заслугує на увагу надання уряду права делегованої законотворчості: при отриманні спеціальних повноважень від кортесів уряд може надавати своїм рішенням сили закону, однак попередньо заручившись підписом глави держави¹⁴.

Окремо передбачалася “солідарна” відповідальність глави уряду та міністрів за рішення, прийняті радою міністрів. І хоча закон не визначає, перед ким є відповідальною рада міністрів, уряд фактично несе відповідальність перед главою держави¹⁵.

Заслугують на увагу суттєві зміни, які вніс “Органічний закон” у діяльність кортесів – традиційного інституту іспанського державного механізму. У складі палати з’явилась нова група депутатів-прокураторів, які обирались главами родин та заміжніми жінками. В результаті нововведення скоротилась значна кількість депутатів за рахунок представників від синдикатів, муніципалітетів та провінційних депутацій. Так створювалось “сімейне представництво” із 108 депутатів. Таким чином, з 564 депутатів кортесів глава держави призначав 153 депутати, тоді як за першим законом “Про заснування іспанських кортесів” від 17 липня 1942 року він призначав половину депутатів.

Російський дослідник В.А.Савін розділив компетенцію кортесів на три сфери: законодавчу, конституційну та контрольну. Законодавча діяльність кортесів зазнала ряду змін: глава держави міг повертати закон на доопрацювання при ідентичності трьох умов: волі власне глави держави, волі уряду з мотивованим зверненням і, нарешті, волі Ради королівства, яка обов’язково мала дати на це свою згоду. Ф.Франко в своєму посланні кортесам від 22 листопада 1966 року проголосив: “Кортеси беруть на себе повноту законодавчих функцій”. Одночасно частина законодавчих функцій делегувалась главі держави та уряду, які мали право видавати декрети-закони у надзвичайних випадках¹⁶. Суть конституційної функції полягала в затвердженні можливого кандидата на пост глави держави за обопільною згодою кабінету міністрів та Ради королівства. Контрольну функцію кортесів за діяльністю уряду В.А.Савін вважав малоефективною з причини

відсутності застосування санкцій¹⁷. Проте не можна не визнати очевидного факту розширення їх значних повноважень в сфері фінансів щодо втручання бюджету та контролю за генеральними рахунками держави¹⁸.

"Органічний закон" значну увагу приділяє правовому статусу іспанського правосуддя, яке проголошується повністю незалежним і таким, що здійснюється від імені глави держави. Закріплюється принцип незалежності суддів, їх незмінності та відповідальності лише перед законом. Всі іспанці визнаються рівними в сфері правосуддя. Судочинство здійснювалось судами загального провадження, військовими судами, а також церковними в межах встановлених конкордатом Ватикану. Загальне керівництво судами здійснював Голова Верховного Суду, який обирався іспанськими юристами і володів необхідними професійними та моральними якостями¹⁹.

"Органічний закон" передбачав створення Фіскального міністерства, органу, що мав здійснювати зв'язок між урядом та судами, повинен був сприяти здійсненню правосуддя щодо захисту законних публічних інтересів, домагатися для суддів та судів підтримки з боку юридичних спілок, забезпечувати їх соціальні інтереси²⁰.

Спеціальний розділ "Органічного закону" присвячений Національній раді, яка наділялася повноваженнями органу державного механізму, що виконував порядок з політичними функціями також законодавчі, суть яких зводилась до попереднього розгляду проектів основних законів, до їх обговорення в кортесах. Важливим, на нашу думку, є те, що цей орган брав на себе функції конституційного контролю, подібні до тих, які здійснюють конституційні суди правових держав. Так, Національна рада наділялася правом подання конституційної скарги протягом двох місяців після затвердження закону чи поправки до закону главою держави, якщо вважала, що прийнятий закон чи поправка суперечать іспанському законодавству²¹.

Все наступне іспанське законодавство значною мірою стало продовженням "Органічного закону". Ряд законодавчих актів були видані або як доповнення до нього, або розвивали його окремі положення. Це, передусім, стосується закону від 5 квітня 1968 року, що врегульовував процес подання конституційних скарг, "Органічного закону руху та його національної ради" від 28 липня 1967 року, "Органічного закону про Раду королівства" від 23 липня 1967 року, декрету від 29 грудня 1968 року щодо введення органічного статуту руху, закону про релігійну свободу від 28 червня 1967 року, закону щодо перегляду регламенту іспанських кортесів від 22 липня 1967 року, кількох декретів, що стосувалися представництва в кортесах різноманітних груп населення. Ці нормативно-правові акти внесли суттєві зміни в структуру та повноваження окремих органів держави. Логічним продовженням процесу оновлення державного механізму Іспанії стало призначення в 1972 році глави уряду, тобто відокремлення його від посади глави держави.

Таким чином, "Органічний закон держави" завершив конституювання франкістської держави, процес демократичного оновлення державних інституцій і, найголовніше, створив засади післяфранкістського переходу до парламентської монархії, переконливо засвідчив логічну послідовність всіх фаз конституційного розвитку франкістського авторитарного режиму.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Ley Orgánica del Estado. Título I. – El Estado Nacional. Artículo 1°. José Manuel Sabin Rodríguez. La Dictadura Franquista (1936-1975). Textos y documentos. Madrid. – 1997. - p.103; 2. Савин В.А. Франкитская диктатура и "Органический закон государства" 1967 г. // Советское государство и право. – 1974. - №5; 3. Juan Fernando Badía. El Regimen de Franco: un enfoque político-jurídico. Barcelona-Mexico: Editorial Tecnos. S.A. 1984; Manuel Fraga Iribarne. Legitimidad y representacion. Barcelona-Mexico. Ediciones Grijablo. S.A., 1973; Torcuato Fernandez-Miranda. Estado y constitucion, Madrid, Espasa-Calpe, S.A., 1975; Bernardo Diaz-Nosty. Las Cortes de Franco. 30 años orgánicos, Barcelona, Dopesa, 1972; Juan Solé-Tura. Introducción al régimen político español. Barcelona, 1972; 4. Ley Orgánica del Estado. Título II. - El jefe del Estado. Artículo 6°. Jose Manuel Sabin Rodríguez. La Dictadura Franquista (1936-1975). Textos y documentos. Madrid. – 1997. - p.104; 5. Там само. - Artículo 7°, p.104; 6. Там само. - Título IX. – Relaciones entre los altos órganos del Estado. Artículo 53°. - p.112; 7. Там само. - Título II. - Artículo 8°. - p.105; 8. Там само. - Artículo 9°. - p.105; 9. Там само. – Artículo 10°. - p.105;

10. Hooper Gohn. The New Spaniards (new revised edition) – Oxford. - 1995. - p. 135; 11. Ley Orgánica del Estado. Título III. – El Gobierno de la Nación. Artículo 13°. - p.106; 12. Там само. - Artículo 13°. - p.107; 13. Там само. - Artículo 13°. - p.106; 14. Там само. - Título IX. – Relaciones entre los altos órganos del Estado, Artículo 51°. - p.112; 15. Там само. - Título III. Artículo 20°. - p.107; 16. Савин В.А. Вказана праця. – С.125; 17. Ley Orgánica del Estado. Título IX. – Artículo 53°. - p.112; 18. Ley Orgánica del Estado. Título V. - La justicia., Artículo 29°. - p.109; 19. Там само. – Artículo 32°-33°. - p.109; 20. Там само. – Artículo 35°. - p.109-110; 21. Там само. – Título IV. – El consejo Nacional. – Artículo 22°. - p.108.

Д. О. Мельников

МОЛОДЬ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ БУДІВЕЛЬНИМ ВИРОБНИЦТВОМ /на прикладах студентських будівельних загонів та МЖК 80-х рр./

Розвиток виробничої демократії є однією з головних умов кардинальної економічної реформи, переходу економіки до ринкових відносин. Важливе значення при цьому набуває функція управління виробничим процесом безпосередньо самими працівниками. Нові підходи до розвитку форм власності, розширення демократії у сфері виробництва повинні докорінно змінити зміст функції управління, надати їй соціально необхідну, науково обґрунтовану, демократичну суть.

У залученні працівників до управління виробництвом важливе місце відводиться молоді, яка складає значний процент виробничого потенціалу України. І хоча зараз в українській економіці існують досить серйозні проблеми і в першу чергу ті, що впливають на зайнятість населення, в тому числі і молоді (пропозиція молоді на ринку праці протягом 1998 року порівняно з минулим збільшилась на 140,6 тис. осіб, або на 35,3% і становила 538,7 тис. осіб, а на 1.01.1999 року на ринку праці перебувало 319064 чоловік безробітної молоді, з яких 97,2%— особи у віці 18-27 років)¹, залучення її до управління виробничими процесами, розвиток управлінських засад є необхідною умовою демократизації у сфері виробництва. Великі надії покладають на молодь і тому, що їй необхідно впроваджувати у практику задумане сьогодні, шукати нові шляхи і підходи до організації і управління виробництвом, формувати нові виробничі структури, які відповідають запитам часу, виробляти продукцію, яка буде користуватися попитом на ринку, долати в собі стереотипи старого мислення, формувати нові виробничі відносини.

У зв'язку з цим виникає необхідність наукового аналізу, критичної оцінки діяльності громадських організацій, трудових колективів щодо залучення молоді до управління виробничими процесами у 80-і роки. Саме в цей період в практиці молодіжних ініціатив широкого розвитку набули студентські загони та будівництво молодіжних житлових комплексів (МЖК).

Управлінські функції молоді, розвиток самоврядування проявлялися в діяльності студентських будівельних загонів, які з'явилися в Україні в 50-х– на початку 60-х років. Керували їх роботою штаби, які були створені при обкомах комсомолу. До їх складу входили відмінники навчання, громадські активісти, учасники студентського руху, представники комітетів комсомолу. Штаби займалися питаннями підготовки студентської молоді до участі в трудовому семестрі: проводили агітаційну роботу серед молоді, формували загони, організовували навчання їх членів та відправку на роботу.

Безпосереднє керівництво студентськими загонами на місцях здійснювали зональні (районні) штаби. Вони координували роботу загонів: організовували набір студентів, здійснювали контроль за їх діяльністю в місцях дислокації, надавали допомогу в організації робіт, у налагодженні побутових умов студентам, сприяли реалізації культурної програми. З часом їх функції взяли на себе обласні штаби, які фактично і витіснили цей управлінський орган у студентському русі. Вони були переведені в ранг інспекторських служб обласних штабів, що призвело до значного скорочення працівників цього органу управління, створення дволанкової системи управління студентськими загонами.